

4. Каптерев П.Ф. Эвристическая форма обучения в народной школе// Антология пед-й мысли России второй половины XIX – нач. XX в. – М.: Педагогика, 1990. – С. 218-221.

5. Козир А.В. Акмеологічний підхід до формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А.В.Козир // Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії: Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції. – К.: «Видавничий Дім Дмитра Бураго», 2007. – С.210-214.

6. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога / Генрих Густавович Нейгауз. – [5-е изд.] – М.: Музыка, 1988. – 238, [2]с.

7. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.

8. Розет И.М. Что такое эвристика: Кн. Для учащихся. – 2-е изд. , доп. И перераб. – Минск: Народная асвета, 1988. – 168 с.

9. Сковорода Г.С. Байки Харківські. Афоризми. (Упорядник і авт. Передмови Н.О.Батюк. За ред.. О.Р. Мазуркевича. Іл.: В.Д. Чернухи). Х., «Прапор», 1972. – 131 с. з іл.

10. Хуторской А.В. Эвристическое обучение: Теория, методология, практика / Хуторской Андрей Викторович. – М.: Междунар. пед. акад., 1998. – 266 с.

УДК 378.016

Цзяо Лінь

КАТЕГОРІЯ «УЯВЛЕННЯ»: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття посвячена научному обґрунтуванню категорії «представлення». В історическій послідовності проаналізовані та обобщені основні філософські підходи к обґрунтуванню данної категорії. Изучение основных научных позиций и концепций дало возможность определить, что с философской точки зрения представления – это способность создавать новые чувственные или мыслительные образы в человеческом сознании на основе преобразования полученных от действительности впечатлений. Представители разных философских направлений (идеализм, материализм, моизм, неопозитивизм) единодушны в том, что представления необходимы человеку для приобретения мудрости и познания истины. Они должны приобретаться естественным путем, иметь аксиологическую направленность и быть положительными.

Ключевые слова: представления, философский подход, познание, разум, истина.

Article is devoted to the scientific rationale for the category of "representation". In historical sequence to analyze and summarize the major philosophical approaches to justifying this category . Learning the basic concepts and scientific positions enabled to determine that from a philosophical perspective

representation - the ability to create new sensory or mental images in the human mind on the basis of the received impressions from reality . Representatives of different philosophical trends (idealism , materialism, moizm , neo) odnoglasny that representation necessary for the person to acquire wisdom and knowledge of the truth . They must be acquired naturally , have axiological focus and be positive.

Keywords: *representation , philosophical podhotod , knowledge, reason , truth*

Успіх модернізації освіти в Китаї та Україні значною мірою залежить від якості фахової підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах. Особливої уваги потребує підготовка педагогів-музикантів для системи мистецької освіти, де багато уваги приділяється розвитку музичних і творчих здібностей, мислення, фантазії з метою пізнання та осмислення інтонаційно-образної природи музики, її виразної сили і взаємозв'язку з навколишнім життям. Сучасний педагог-музикант повинен розвинути чутливість і потяг дітей до музики, ввести їх у світ краси і добра, відкрити в музиці животворне джерело людських почуттів і переживань, навчити захоплюватися неповторністю музичних творів.

Тому для студентів-музикантів під час навчання у вищому навчальному закладі недостатньо отримати лише гарну теоретико-методичну підготовку, дуже важливо активізувати фантазію, розширити світ художньо-образних уявлень, що в майбутньому допоможе успішно здійснювати музично-просвітницьку та вокально-хорову роботу, втілювати на практиці власні художньо-виконавські задуми. У контексті окресленої проблеми необхідним стає визначення поняття «уявлення» майбутнього вчителя музики, що вимагає аналізу та систематизації наукових підходів до інтерпретації даної категорії. Тому метою нашої статті є узагальнення основних загальнонаукових позицій і концепцій щодо розуміння і тлумачення поняття «уявлення».

Аналіз літературних джерел дозволив констатувати, що філософське осмислення категорії «уявлення» має глибоке історичне походження. Її зміст змінювався разом із розвитком світової філософської думки. Уявлення особистості входили до кола дослідницьких інтересів давньогрецьких (Аристотель, Платон, Фукікід), римських (Лукрецій, Сенека) та давньокитайських філософів (Конфуцій, Даоци, Лаоци, Сюньци, Чжан Цзай, Чжоу Дуньї, Чжу Сі). Таким чи іншим чином воно неявно (контекстуально) визначалось у відношенні до таких категорій як «пізнання», «діяльність», «свідомість», «мислення», «розум».

У багаточисельних давньокитайських натурфілософських і космологічних концепціях зміст поняття «уявлення» концентрувався навколо визначень «божественний дар» (Дун Чжуншу), «ідеальний початок» (Інь Вень). Надалі воно використовувалось для позначення «шляху думки, її основи» (Сунь Ятсен). Так, Чжоу Дуньї у своєму творі «Пояснення плану великої межі» визначає (показує початковий етап) причину виникнення і розвитку всіх явищ і речей. На його погляд, саморух «великої межі» через зв'язки інь та янь і п'яти першоелементів або стихій, призводить до виникнення і розвитку всієї багатогранності дійсності, свідомого і несвідомого в особистості, її почуттів, мислення, пам'яті та уяви.

На думку представників даосизму (Даоцзи, Лаоцзи та ін.) уявлення людини змінюються завдяки власному «життєвому шляху» – дао. В світі немає незмінних речей, відповідно в процесі особистісного розвитку уявлення можуть змінюватись або переходити в протилежні.

У філософів-матеріалістів (Сюньцзи, Ван Чун та ін.) уявлення розглядались як природна сутність людини, її здатність виявляти закономірності; у ідеалістів (Ван Бі, Дун Чжуншу та ін.) уявлення трактуються як «ідеальна першооснова», «божественний шлях» думки, підґрунтя для роздумів. Згідно з поглядами Ян Чжу, відповідність природним законам життя дозволяє людині «зберегти свою природу в цілісності», що, в свою чергу, необхідно для набуття мудрості і пізнання істини (Інь Вень). Висунувши діалектику єдиного і багатомірного, абсолютного і відносного, постійного і змінного, Чжуанцзи прагнув до абсолютизації і розуміння уявлень як основи і джерела майбутніх досягнень та успіху.

Прагнучи вирішити питання, пов'язані з визначенням критерію істини, моїсти – Моцзи, Сюньцзи наголошували, що уявлення є відображенням об'єктивних явищ і речей. При цьому, схилившись до містицизму, Моцзи стверджував, що наші уявлення виникають з безпосереднього вивчення дійсності [2, с.104,191].

Найкращі традиції і матеріалістичні ідеї стародавньої китайської філософії сприйняли і продовжили прогресивні мислителі прийдешніх (наступних) століть (Тань Ситун, Сунь Ятсен та ін.). У цей період в результаті взаємовпливу і синтезу концепцій даосизму і конфуціанства отримують розвиток ідеї про уявлення як про першооснову буття, життєво-творчу необхідність людини. Так, послідовники Конфуція Менцзи, Лу Цзюань і Ван Шоужень у своїх філософських напрацюваннях, виступаючи з позицій ідеалізму, наголошували, що основою процесу пізнання є не чуттєве сприйняття та уявлення, а свідомість розуму. Наприклад, Лу Цзюаню належить відоме висловлювання «світ є моїм розумом (серцем), а мій розум є світом» [3, с.192]. Разом з тим, феномен «уявлення» перетворюється і набуває смислу «етичної та естетичної норми», адже, на погляд філософів, етико-моральні настанови, притаманні людській природі, виходять з «розуму» – вищої цілеспрямованої сили [3, с. 274].

Значну роль у розвитку вищевикладених ідей відіграли філософські погляди Тань Ситуна, викладені у роботі «Жень Сюе» (Вчення про грамотність). Його вчення представляє собою поєднання ідей традиційної китайської філософії з деякими природно-науковими уявленнями мислителів західної Європи. Основне поняття його вчення – «жень» – означає не тільки етичну норму, але й метафізичний принцип, згідно з яким «жень» є поєднуючим фактором взаємодії всіх явищ і речей у «світі», а уявлення виконують роль їх чуттєвого відображення [2].

У європейській традиції XIX століття (А.Бергсон, Г.Спенсер, К.Юнг), уявлення розглядаються як чуттєво-наочний, узагальнений образ предметів та явищ дійсності, що зберігається і відтворюється в свідомості без безпосереднього впливу самих предметів і явищ на органи чуття. В уявленнях

людини закріплюється і зберігається те, що об'єктивно стає її досягненням завдяки практиці.

Науковці відзначають, що значущість впливу науки, моралі, ідеології, особистісного досвіду на формування уявлень людини різна, і це багато в чому визначає її специфіку. Разом з тим, на переконання вчених, в уявленнях здійснюється інтеграція всіх форм діяльності людини, тобто, теоретико-пізнавальні уявлення завжди пов'язані з іншими уявленнями, етичними та естетичними поглядами.

Представники фізіологічного ідеалізму (Л.Фейербах, І.Мюлер, Ч.Бел), зосереджуючись на абсолютизації структурно-функціональних характеристик фізіологічного субстрату органів чуття, вважали, що уява – це тільки символ, а не образ зовнішнього світу, пізнання – не адекватно-відображальний процес, а автономне визволення неспецифічної енергії органів чуття. Однак у своїх міркуваннях вони не враховували, що вищим мірилом пристосованості до середовища виступає здатність до більшої адекватності її відображення засобом відчуттів, сприйняття та уявлень. Факт мінливості наших уявлень про світ використовується філософами-ідеалістами для заперечення його об'єктивної реальності [5, с. 612].

Представники неопозитивізму (Ч.Морріс, О.Нагель, С.Франк, Ф.Франк та ін.), визнаючи чутливий характер деяких категорій, вважали, що уявлення безпосередньо впливають на органи відчуття. Так, С.Франк у роботі «Реальність та людина. метафізика людського буття» розрізняє дійсність на те, що існує незалежно від свідомості і досягається засобами «абстрактного мислення», і на реальність – внутрішній світ людини, її свідомість і самосвідомість. Усвідомлюючи себе, людина відкриває у своєму внутрішньому досвіді деяку абсолютну і первинну реальність, яка є основою формування в уяві чіткого образу [1, с. 456].

Філософи-марксистичні наголошували, що уявлення виникають в трудовій діяльності, яка без них не могла б бути доцільною та плідною. На відміну від «гультивної фантазії» (В.Белінський), що уводить людину від реальності, уявлення пов'язані з потребами суспільства, представляють собою якість «найважливішої цінності!» (В.Ленін), допомагаючи пізнанню життя та його перетворенню. Велику роль уявлень відводять в процесі художньої творчості. Тут вони слугують не тільки засобом художньо-образного спілкування, але й силою, що визиває до життя естетично значущі образи мистецтва, в яких втілюється художнє відображення дійсності.

Сучасна філософська наука широко використовує провідні ідеї минулого для розробки нових підходів та інтерпретацій даної категорії. Необхідно мати на увазі, що серед сучасних філософів панує думка, згідно якої поняття «уявлення» бажано трактувати в діалектичній єдності трьох складових, які характеризують діяльність особистості – чуттєвої, практичної і теоретичної.

Сучасні російські філософи (І.Андреев, С.Лебедев, І.Фролов, Є.Ушаков та ін.) вважають, що уява належить до вищих пізнавальних процесів. Вона є необхідною складовою будь-якої людської діяльності. Уявлення породжують потреби, які виникають у житті людини, і насамперед потребу змінити ті чи

інші предмети навколишнього світу. В процесі пізнання уявлення виконують декілька функцій:

- відображають окремі відносини, притаманні предметам і процесам зовнішнього світу;

- дозволяють виділити цілісний предмет з оточуючого фону, відображаючи за законами подібності його форму, об'єм, фактуру тощо;

- можуть слугувати підґрунтям для визначення інших якостей або частин предмета, які не можливо спостерігати;

- можуть виступати в якості моделей для конструювання інших не предметів, аналогічних до даного;

- стають основою для формування більш складних уявлень [3, с. 74] .

На думку українських науковців (В.Андрущенко, К.Корсак, І.Надольний, В.Шинкарук та ін.) уявлення є формою індивідуального чуттєвого відображення. У людини вони нерозривно пов'язані з суспільно виробленими значеннями, опосередковано мовою, наповнені суспільним змістом і завжди осмислені та усвідомлені. Будучи необхідним елементом свідомості, уявлення постійно пов'язують значення і смисл понять з образом речей і в той же час дають можливість вільно оперувати чуттєвими образами предметів [4, с. 432]. Так, уявлення допомагають вченому пізнати світ, створюючи гіпотези, модельні уявлення, ідеї експериментів. За визначенням В.Шинкарука, у техніці уяви завжди створюється складна динамічна єдність свідомого і несвідомого. «Уява постійно балансує на межі свідомого і несвідомого, одного асоціативного контексту та іншого, деструктивності й конструктивності». Тому вона завжди створює широкий простір для самовизначення людини як митця [5, с. 654].

Узагальнюючи основні наукові позиції і концепції щодо розуміння і тлумачення поняття «уявлення» можна дійти висновку, що з філософської точки зору – це здатність створювати нові чуттєві або мисленнєві образи в людській свідомості на основі перетворення отриманих від дійсності вражень [4]. Уявлення відображають взаємовплив людини і об'єктивної реальності, і саме їх різноманітність визначає рівень індивідуального досвіду особистості, організацію особистісних якостей та її внутрішній світ.

Отже, ретроспективний аналіз становлення категорії «уявлення» дозволив дійти висновку, що завдяки науковим розробкам мислителів різних часів трактування цього феномену набуває послідовного, логічного тлумачення, а не тільки інтуїтивно-пошукового характеру. З цим поняттям пов'язували уявлення про відкритість буття свідомості людини, активне фантазування, «найважливішу цінність» тощо. Разом з тим, у відомих нам наукових джерелах перераховані характеристики уявлення не завжди чітко визначаються дослідниками. Але всі науковці однак в тому, що уявлення необхідні людині для набуття мудрості та пізнання істини. Вони повинні набуватися природнім шляхом, мати аксіологічну спрямованість і бути позитивними.

Література

1. Рассел Б. *История западной философии : пер с англ. / Б.Рассел. – Новосибирск, 1997. – 815 с.*

2. *Хрестоматия по истории философии : учеб. пособие для вузов / В.А. Башкалова, В.Е. Гарпушкин и др. – В.3ч. Ч.1. – М.: «Владос», 1997. – 445с.*
3. *Философский словарь [под ред. И.Т. Фролова]. – М., 1991. – 560с.*
4. *Філософський словник соціальних термінів [за ред. В.П. Андрущенко]. – К. : «Р.И.Ф.», 2005. – 672с.*
5. *Філософський енциклопедичний словник [за ред. В.С. Шинкарука] – К. : «Абрис», 2002. – 742 с.*